

TV Tartışmalarında Cinsiyetler Arası Uçurum

KA.DER (Kadın Adayları Destekleme Derneği)

OCAK 2021

Hazırlayanlar:

Dr. Öğretim Üyesi Barış Gençer Baykan- Yeditepe Üniversitesi Kamu Yönetimi

İrem Dilara Kenan - Yeditepe Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Mezunu

Cansu Malak - Yeditepe Üniversitesi Sosyoloji Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi

Özet

Bu çalışmada 01 Temmuz 2020 ile 01 Ocak 2021 tarihleri arasındaki 6 ayda, ağırlıklı olarak haber odaklı yayın yapan 13 televizyon kanalında en çok izlenen zamanda yayınlanan programlardaki konukların cinsiyet dağılımları incelenmiştir. İzlenen kanallar şunlardır: A Haber, Bloomberg HT, CNN Türk, Haber Global, Habertürk TV, Halk TV, NTV, Tele 1, TRT Haber, TV24, TVNET, Ulusal Kanal ve Ülke TV. 184 gün içerisinde 13 televizyon kanalında toplam 2089 haber ve tartışma programı izlenmiştir. Bu programlara toplamda 6114 konuk katılmıştır. Programlarda en az 1 ve en fazla 7 konuk ağırlanmıştır. Konukların %90'ı erkek (5532), %10'u kadındır (582). En az kadın konuşmacıya yer veren kanal %2 ile Bloomberg HT olurken, Halk TV'deki programların konuklarının %21'i kadındır. Program başına düşen ortalama konuk sayısı 2.93 olmuştur. 2089 programın %77'sinde sadece erkek konuklar yer alırken eşit sayıda kadına ve erkeğe yer verilen programların oranı %3,6'dır. Sadece kadın konuşmacıların olduğu programları %2'ye ancak ulaşmaktadır. Eşit sayıda kadın ve erkek tartışmacı yer verme oranı Tele 1 ve Halk TV kanalları için %7'dir. A Haber, Haber Global ve CNN Türk her 100 programlarının sadece 1'inde eşit sayıda erkek ve kadına söz vermiştir.

Giriş

Türkiye'de televizyon, geniş kitlelerin en önemli haber kaynağı olarak gördüğü ve güvendiği bir iletişim mecrasıdır.¹ Son yıllarda televizyonlarda siyasi, ekonomik ve sosyal gündemleri konu alan haber ve tartışma programları artış göstermektedir. Çoğunlukla siyasetçilerin, gazetecilerin ve bilim insanlarının katıldığı tartışma programları gündem oluşturmada önemli bir rol üstlenmektedir. Televizyonlardaki haber ve tartışma programlarının medyada kadınların temsil edilme biçimleri ve sıklıkları üzerine yapılan çalışmaların odağında olması kaçınılmazdır.

MEDİZ'in Ocak 2008'de 2 hafta (14 gün) boyunca yaptığı çalışmada günlük gazetelerin, radyoların ve internet gazeteleri yanında beş televizyon kanalı (Kanal D,

¹ Konda (2019) Medya Raporu: Televizyonla Değişen Algılar, Sosyal Medyanın Yükselişi ve 10 Yıllık Medya Serüvenimiz 2008 – 2018.

Kanal 7, NTV, SHOW TV, TRT 1) taranmış ve televizyonlarda kadın konuk oranı %11 olarak tespit edilmiştir.² Ertuna'nın (2018) çalışması NTV, CNN Türk ve Habertürk'te, 24.10.2016 ve 04.10.2016 tarihleri arasındaki 27 programda 9 kadın (%8) konuğa karşı 109 erkek konuğun (%92) ağırlandığını göstermiştir.³ DEMİS'in 2 Ekim-2 Kasım 2018 tarihleri arasındaki incelemesi, 24 TV, A Haber, CNN Türk, Habertürk, NTV, TRT Haber ve TVNET kanallarında prime time dilimindeki tartışma programlarına katılan konuklardan %12,68'inin kadınlardan oluştuğunu tespit etmiştir.⁴ BBC İzleme Servisi'nin Ocak 2019'da 5 büyük haber kanalında yayımlanan siyasi tartışma programlarının konuklarının cinsiyet dağılımını incelemesi sonucu 302 farklı konuktan sadece 39'unun (%12,9) kadın olduğu ortaya konmuştur.⁵

Bu çalışma benzer bir şekilde haber ve tartışma program konuklarının cinsiyetine odaklanırken izleme süresini 6 ay olarak belirlemiş ve izlenecek kanal sayısında görüş yelpazesini genişletmek adına 13 kanalı mercek altına almıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama vizyonuyla 1997'den bugüne faaliyet gösteren KA.DER (Kadın Adayları Destekleme Derneği) medyada toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için ilk adımlardan biri olan eşitsizliğin belgelenmesi ve eşitsizliği giderecek adımların atılmasını sağlamak amacıyla bu çalışmayı desteklemiştir.

Metodoloji

Bu araştırmaya Türkiye'de ağırlıklı olarak haber odaklı yayın yapan 13 televizyon kanalı dahil edilmiştir. Bu kanallar alfabetik sırayla AHaber, Bloomberg HT, CNN Türk, Haber Global, Habertürk TV, Halk TV, NTV, Tele 1, TRT Haber, TV24, TVNET, Ulusal Kanal ve Ülke TV'dir. Kanallar, ulusal düzeyde farklı platformlardan erişilebilirlikleri ve tartışma-haber programlarına yer vermeleri açısından seçilmişlerdir. 01 Temmuz 2020 ile 01 Ocak 2021 tarihleri arasındaki 6 ay içerisindeki 184 günde en çok izlenen zaman (prime time) dilimindeki ilk haber ve tartışma

² MEDİZ, (2008). Medyada Cinsiyetçiliğe Son! İstanbul.

³ Ertuna, C. (2018) Türkiye'de Televizyonlarda Kanaat Üretimi: Haber Kanallarındaki Tartışma Programları ve Kanaat Teknisyenleri, Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi, 29 (57-81).

⁴DEMİS (2018) Kadın ve Erkek Katılımcı Temsili Açısından Prime Time Tartışma Programları [http://demis.org.tr/uploads/Prime%20time%20tart%C4%B1%C5%9Fma%20programlar%C4%B1nda%20kad%C4%B1nlar.pdf]!

⁵ BBC News Türkçe (2019) BBC İzleme Servisi, Türkiye'de tartışma programlarındaki 'erkek egemenliği'ni inceledi <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47732365>

programları incelenmiştir. Hafta içi ve hafta sonu yayınlanan tüm programlar incelemeye dahildir. Her bir kanalda prime time süresince ilk ekrana gelen programın adı, tarihi, konusu, konukların cinsiyeti ve sayısı kodlanmıştır. Programların duyurusu ve başlangıcı itibarıyla yer alan konuklar hesaba katılmıştır. Program süresince stüdyoda olan ve pandemi dolayısıyla stüdyo dışından bağlanan konuklar dikkate alınmıştır. Program sunucularının sayısı ve cinsiyetleri dikkate alınmamıştır. Program içerikleri açısından konuşmaların cinsiyet bazında dağılımı (saniye/dakika) dikkate alınmamıştır. Toplamda 2089 program incelenmiştir. Her bir kanal için incelenen programların listesine raporun sonunda yer verilmiştir.

Bulgular

01 Temmuz 2020 ile 1 Ocak 2021 tarihleri arasındaki 184 gün içerisinde 13 televizyon kanalında toplam 2089 program yayınlanmıştır. Toplamda 6114 konuk bu programlara katılmıştır. Programlarda en az 1, en fazla 7 konuk ağırlanmıştır. Konukların %90'ı (5532) erkek, %10'u (582) kadındır. Tablo 1'de görülebileceği üzere Bloomberg HT kanalında 6 ay içerisinde yayınlanan 125 programın konuklarının %98'i erkek %2'si kadındır. CNN Türk'teki 181 programda ağırlanan konukların %96'sı erkek, %4'ü kadındır. TVNET, Ulusal Kanal ve Haber Global kanallarının konuklarının %94'ü erkek, %6 ise kadındır. Ülke TV'de kadın konuk oranı %8, A Haber'de ise %9'dur. NTV ve Tele 1'de kadın konuk oranı %10'dur.

Tablo 1: 13 TV Kanalında Haber-Tartışma Program Konuklarının Cinsiyet Dağılımı

TV Kanalı	Erkek Konuk	Kadın Konuk	Toplam	Erkek %	Kadın%
Bloomberg HT	241	6	247	98%	2%
CNN Türk	753	28	781	96%	4%
TVNET	456	29	485	94%	6%
Ulusal Kanal	392	27	419	94%	6%
Haber Global	546	34	580	94%	6%
Ülke TV	421	36	457	92%	8%
A Haber	378	37	415	91%	9%
Tele 1	440	51	491	90%	10%
NTV	227	26	253	90%	10%
Habertürk	585	71	656	89%	11%
TRT Haber	211	31	242	87%	13%
TV24	438	86	524	84%	16%
Halk TV	444	120	564	79%	21%

Habertürk'te %11, TRT Haber'de %13 ve TV24'te %16'dır. En çok kadın konuğa yer veren Halk TV'de bu oran %21'dir. Diğer bir deyişle en çok kadın konuğa yer veren kanalda bile her 5 konuktan 1'i kadın 4'ü erkektir.

TV kanallarının haber-tartışma programlarının değerlendirmeye alınan program sayıları şu şekildedir: TRT Haber 118, NTV 119, Bloomberg HT 124, A Haber 155, Ülke TV 157, Ulusal Kanal 161, Haber Global ve Tele 1 176, Halk TV 177, TVNET 179, Habertürk ve CNN Türk 181 ve TV24 183 program.⁶ CNN Türk altı aylık zaman diliminde toplam 781 konuk ağırlarken onu Habertürk 656, Haber Global ise de 580 konukla izlemiştir. Program başına düşen ortalama konuk sayısı 2.93 olurken CNN Türk 4,3; Habertürk 3,6; Haber Global 3,3 ve Halk TV 3,1 ile ortalamanın üstünde konuk ağırlamışlardır.

⁶ Tele 1 ve Halk TV kanalları araştırmanın kapsadığı süreci içerisinde RTÜK'ten 5'e günlük yayın durdurma cezası almışlardır.

Programların eşit sayıda kadın ve erkek tartışmacı yer verme oranlarına bakıldığında da büyük eşitsizlik göze çarpmaktadır. Yaklaşık her dört programın üçünde kadın konuk bulunmamaktadır. 2089 programın %77'sinde sadece erkek konuklar yer alırken eşit sayıda kadına ve erkeğe yer verilen programların oranı %3,6'dır. Sadece kadın konuşmacıların olduğu programları %2'ye ancak ulaşmaktadır. Programların yaklaşık %18'inde kadın ve erkek konuklar birlikte yer almaktadır. Tablo 2'de görülebileceği üzere kadınsız programların oranları şu şekildedir: Bloomberg HT'de %97, CNN Türk ve TVNET'te %87, Ulusal Kanal'da %84, Haber Global'de %81, Ülke TV'de %80, A Haber, TRT Haber ve NTV'de %78, Tele 1'de %74, Habertürk'te %69, TV24'te %65 ve Halk TV'de %46'dır. Eşit sayıda kadın ve erkeğe yer veren programların oranı Ulusal Kanal için %7,5, Tele 1 için %7 ve Halk TV için %6'dır. A Haber, Haber Global ve CNN Türk her 100 programlarının sadece 1'inde eşit sayıda erkek ve kadına söz vermiştir.

Tablo 2: 13 TV Kanalında Haber-Tartışma Program Konuklarının Cinsiyetlerinin Program Başına Dağılımı

TV Kanalı	Sırf Erkek	Sırf Kadın	Eşit	Diğer	Toplam
Bloomberg HT	97%	1,60%	1,60%	0%	100%
CNN Türk	87%	0%	1%	13%	100%
TVNET	87%	1%	4%	8%	100%
Ulusal Kanal	84%	1%	7,5%	7,5%	100%
Haber Global	81%	2%	1%	16%	100%
Ülke TV	80%	1%	5%	14%	100%
Ahaber	78%	3%	1%	18%	100%
Tele 1	74%	1%	7%	18%	100%
NTV	78%	2%	2%	18%	100%
Habertürk	69%	2,8%	5%	23,8%	100%
TRT Haber	78%	7%	4%	11%	100%
TV24	65%	3%	2%	30%	100%
Halk TV	46%	3%	6%	45%	100%
Ortalama	76,50%	1,96%	3,60%	17,9%	100%

Sonuç ve Tartışma

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği hayatın her alanına olduğu gibi medyaya da sirayet etmiş durumdadır. Televizyon kanalları bu eşitsizliğin görünür olduğu ve sürekli yeniden üretildiği mecralardan biridir. Bu çalışmada mercek altına alınan 13 kanalda

6 ay boyunca izlenen 2089 haber-tartışma programına katılan her 10 konuktan sadece 1'i kadındır. Bu programların %77'sine sadece erkek konuklar katılmıştır. Eşit sayıda kadına ve erkeğe yer verilen programların oranı %3,6'dır. Neredeyse her akşam ekranlardan evlere ulaşan siyasi, ekonomik ve sosyal yorumlarda kadınlar yok sayılmaktadır. Kadınları ilk elden ilgilendiren birçok konuda sadece erkeklerin katıldığı programlar düzenlenebilmiştir. 2008, 2018, 2019 ve 2020'de yapılan 5 tarama çalışmasında kadın konuk ortalaması %11'i aşmamaktadır. Siyasi iklimden televizyon kanallarının program yapım süreçlerine kadar bir çok faktör bu eşitsizliğin devamında rol oynamaktadır. Ekranlarda cinsiyet eşitliğinin sağlanması için neler yapılabilir? Cinsiyet Eşitliği Derneği 2018 yılında yayınladığı çalışmada medya sektöründe toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için kullanılması amacıyla üretilen politikaların ve yapılan eylemlerin sonuçlarının belirlenen göstergelerle izlenmesini sağlayacak bir kılavuz oluşturmuştur.⁷

Eşitsizliğin giderilmesi için kısa ve orta vadede aşağıda çalışmalar önerilebilir:

- Basın meslek örgütleri ile kadın örgütleri tarafından ortak izleme platformları kurulması,
- TV kanallarının yönetim ve editoryal kadrolarında cinsiyet eşitliğinin sağlanması için çalışmalar yürütülmesi,
- TV kanallarından cinsiyet eşitliğini gözetecilerine dair taahhütler talep edilmesi,
- Üniversitelerin ve meslek kuruluşlarının yardımıyla kadın uzman listelerinin hazırlanması,
- Toplum nezdinde farkındalık çalışmaları, destek veya boykot kampanyaları yürütülmesi.

⁷ Bükler, S. (2018) Medyada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması, CEİD Yayınları (8, 2018-12)

Tablo 3: İzlemeye dahil edilen tartışma ve haber programları

TV Kanalı	Program Adı
Bloomberg HT	Ekonomik Görünüm
NTV	Haberler, Yakın Plan, Siyasi İşler, Ekonomi Notları, 15 Temmuz Özel Yayını, Pasaport, Yüzde Yüz Futbol, Hayatın Senin Elinde, Özel Röportaj
TRT Haber	Birinci Sayfa, Birinci Sayfa Özel, Günün İçinden, Özel Yayın, 15 Temmuz Özel Yayını, Siyaset Artı, Son Dakika, Stratejik Analiz,
Tele 1	5. Boyut, Anında Manşet, Dünyanın Öteki Yüzü, Gündem Özel, Habere Doğru, Haberin İçinden, Halk için Halk Adına, Hayatın İçinden, Karanlıktan Aydınlığa, Olaylar ve Nedenler, Son Dakika
Habertürk	Gerçek Fikri Ne? Teke Tek, Teke Tek Bilim, Teke Tek Yılbaşı, Türkiye'nin Nabzı, Türkiye'nin Nabzı Özel, Nedir Ne Değildir? Enine Boyuna, Açık ve Net, 15 Temmuz Özel Yayını, ABD'nin Seçimi, Habertürk Özel, Habertürk Gündem
Ulusal Kanal	Başkent Kulisi, Büyüteç, Çıkış Yolu, Derin Mevzu, 15 Temmuz Özel Yayını, Ege Gündemi, Fikir Meydanı, Gece Görüşü, Gündem Özel, Haber Merkezi, Halkın Ekonomisi, İşin Aslı, Odak Noktası, Özel Yayın, Pınarın Kaynağından, Son Dakika Teferruat, Ulusal Özel, Yeni Dünya, Yeni Ufuklar
CNN Türk	ABD'nin Seçimi, Akıl Çemberi, Ankara Kulisi, CNN Türk Masası, Gece Görüşü, Ne Oluyor? Son Dakika, Tarafsız Bölge, Tarafsız Bölge Özel
Haber Global,	40, Ajans Bugün, Ana Haber, Artı Eksi, Az Önce Konuştum, Başka Şeyler Haberler, Jülide Ateş ile 40, Saynur Tezel ile Kayıt Altında, Müzakere, Neden, Sansürsüz,
Halk TV	20. Saat, Açıkça, Ayrıntılar, Ceviz Kabuğu, CHP Kurultayı Özel, Deprem Özel, Düşünelim, Güncel, Gündem Özel Kayda Geçsin, Özlem Gürses ile Halikarnas'ta, Sözüm Var, Şimdiki Zaman Siyaset, Taksim Meydanı, Türkiye Nereye?
TVNET	15 Temmuz Özel Yayını, 4*4, Srebrenitsa Özel Yayın, Akıl Odası, Ayasofya, Doğu Türkistan Özel, Gündem Özel, Gündem Sanat, İlim İrfan Saati, Ketebe, Konuşmak Lazım, Kurban Özel, Makroskop, Mevzu Bahis, Net Bakış, Pandemi Özel, Son Dakika, Türk Kahvesi, Yeni Normalde Bayram
Ülke TV	5. Gün, Arka Plan, En Sıradışı, Haber, Haftanın Raporu Her Kafadan, Sıradışı Strateji, Uluslararası Gündem
A Haber	15 Temmuz, Akşam Ajansı, Arka Plan, Canan Barlas ile Gündem, Gece Ajansı, Gündem Özel, Hatırla, Memleket Meselesi, Satır Arası.
TV24	15 Temmuz Özel, 24 Özel, An ve Zaman, Arafta Sorular, Bu Ülke, Esas Mesele, Evlat Nöbeti Özel, Gündem Dışı, Küresel Oyun, Masada Ne var?, Neler Oluyor Hayatta, Soru-Yorum.